

Filosofie

- filein (milovat) + sofia (moudrost)
- počátek filozofie spočívá v údivu, pochybnosti a pocitu člověka ztraceného ve světě
- okruhy (otázky)
 - podstata bytí (substance)
 - pochopení principů přírodního světa
 - možnosti poznání skutečnosti
 - nejobecnější rysy lidského společenství a samého člověka
- filozofické problémy lze shrnout do 3 otázek
 - jaká je skutečnost, jež nás obklopuje
 - zda a jak ji můžeme poznat – zkušeností, racionálně
 - jaká je naše role v této skutečnosti, jaký má pro nás význam
- filozofické disciplíny
 - ontologie (ontos = jsoucí) / metafyzika – zkoumá podstatu bytí
 - gnoseologie (gnosis = poznání, vědění) / noetika – jak poznávat svět, “teorie poznání”
 - filozofická antropologie – zaměřuje se na člověka
 - etika (éthos = zvyk, obyčej, mrav) – jak se má člověk chovat, dobro, spravedlnost, ctnost
- antická filozofie
 - archaická (předsokratovská) etapa
 - arché – pralátka → ontologie
 - přírodní filozofie, sjednující princip
 - Miléťané, Pythagoras, Eleaté, Herakleitos, Empedoklés, Anaxagorás, atomisté
 - vrcholná etapa
 - Athény centrem filozofie
 - kosmologie, antropologie
 - sofisté, Sókratés, Platón, Aristotelés
 - helénistická etapa
 - nejdelší, roztříštěná – mnoho malých filozofických škol
 - etika, antropologie
 - stoikové, epikurejci, skeptici, eklektici, novoplatonci
- vznik filozofie v Řecku
 - v řeckých koloniích – obchod (blahobyť, znalosti) → střet starověkých kultur
 - potřeba systematizace poznatků o světě
 - přechod od aristokracie k jiným politickým útvarům
 - obrat “od mýtu k logu” – nad náboženským vysvětlováním věcí převážilo to rozumové
- Miléťané
 - Thalés z Milétu, Anaximandros, Anaximenés
 - hledají arché – pralátku
 - hýlozoismus (hýle – látka, zóos – živý) – pralátka dává život
 - monismus – pralátka je jenom jedna
 - naivní materialismus – pralátka je hmotná, má božské vlastnosti
 - kosmologická (přírodní) filozofie

- fyzis – přirozenost
- Thalés z Milétu
 - filozof – myslel si, že pralátkou je voda a že země je deska plovoucí na vodě
 - matematik – všechny úhly nad průměrem jsou pravé
 - předpověděl zatmění Slunce, spočítal výšku pyramidy
- Anaximandros
 - autor první mapy
 - první živočichové žili ve vodě
 - pralátka – “počátek”, apeiron
- Anaximenés
 - pralátka – vzduch (“vzduch je bohem”)
 - věci vznikají zředováním (oheň) a zhušťováním (vítr, oblaka, voda, země) vzduchu
 - země je kotouč nadnášený ve vzduchu
- Pythagoras
 - matematik, filosof, hodně cestoval
 - založil náboženský spolek, považoval se za božského
 - orfismus – převtělování (reinkarnace)
 - arché – číslo, magické číslo 10
 - jako první používá pojem kosmos – svět, souhrn všeho
 - jako první použil pojem filosofie
 - prazákon – neměnné číselné vztahy mezi elementy světa
 - tetraktys – magická posloupnost čísel 1, 2, 3, 4 (→ 10)
 - objevil číselné vztahy v hudbě
 - hudba sfér – hudba nebeských těles, kterou neslyšíme
 - heliocentrismus – Slunce je středem vesmíru
 - asketická etika
 - exoterické učení – učení určené veřejnosti
 - ezoterické učení – tajné učení uvnitř spolku
- Hérakleitos
 - je potřeba znát řád – zákon, který řídí svět (logos, rozum)
 - arché – praenergie (oheň?)
 - svět tu vždy byl, nebyl stvořený
 - přirovnává věci k toku řeky
 - věci se pořád mění, “nevstoupíš dvakrát do téže řeky”
 - pantha rhei – vše plyne
 - jednota protikladů – protiklady tvoří harmonii světa, boj je otcem všeho
 - nepřítel demokracie
 - dialektika – neustálý vývoj světa na základě protikladů
- Eleaté
 - město Elea (dnes Velia)
 - Xenofanés
 - předchůdce Eleatů
 - boj proti antropomorfním bohům, kritik plurality bohů
 - bůh je jeden – statický, neměnný, dokonalý, vševědoucí, všemohoucí, vše koná myšlenkou ducha
 - panteismus – bůh je všude

- zaměřuje se na smysly
 - Parmenidés
 - existuje jenom bytí, z ničeho nemůže vzniknout něco, nemůžeme myslet nic
 - dva druhy poznání – rozumové a smyslové
 - racionalista – zaměřuje se na rozum
 - nic se nemění
 - doxa – nedokonalé smyslové poznání
 - epistémé – dokonalé rozumové poznání
 - Jsoucí je, nejsoucí není, protože nemůže být myšleno.
 - neexistuje prázdný prostor → neexistuje pohyb → nemožnost vývoje
 - základy ontologie
 - Zenón z Eleje
 - aporie – neřešitelné otázky, mají dokázat nemožnost pohybu
 - Achilles a želva
 - želva má náskok 100 metrů
 - Achilles je 10krát rychlejší než želva
 - vyběhnou ve stejný okamžik
 - dichotomie – půlení (nelze dojít do cíle – vždy půlíme vzálenost mezi startem a cílem)
 - letící šíp se nehýbe – v každém okamžiku je v klidu
- Empedoklés
 - město Akragant
 - 4 živly – voda, vzduch, oheň, země; nějak se mísí
 - 2 síly – Lásky a Svár
 - gnozeologie – poznávání probíhá pomocí smyslů složených ze živlů
 - vliv pythagoreismu – převtělování duší
- Anaxagorás
 - město Klazomenai
 - dualista – dvě podstaty (hmotná, duchovní)
 - semena mají mnoho tvarů, barev a chutí; jsou věčná
 - duchovní princip způsobuje pohyb
 - všechno najdeme ve všem, některé věci mají ducha
 - nús (rozum/duch) – spojuje i rozděluje semena
 - dostal se do Athén
 - vyjadřoval se k nebeským tělesům/jevům, byl obviněn z bezbožnosti, musel Athény opustit
- atomisté
 - Leukippos
 - předchůdce atomistů
 - zakladatel nauky o atomech
 - kauzální zákon – nic nevzniká bez příčiny
 - Démokritos
 - město Abdéra
 - atomy – nedělitelné, věčné, nekonečně mnoho, v neustálém pohybu
 - existuje prázdný prostor
 - eidoly – atomy v našich smyslech, umožňují nám vnímat

- primární (objektivní, měřitelné) a sekundární (subjektivní, neměřitelné) kvality atomů
- ananké – vnitřní síla atomů, která je spojuje (vnější síla neexistuje)
- duše z atomů (po smrti se rozpadne)
- etika
- ataraxiá – blaženost, klidná mysl